

UDK: 327(430)
Bibliid 0543-3657, 64 (2013)
God. LXIV, br. 1150, str. 49–67.
Pregledni članak
Primljen: 17. februar 2013.

Marija NEDELJKOVIĆ-PRAVDIĆ¹

Nova istočna politika Savezne Republike Nemačke kao model za rešavanje sukoba

SAŽETAK

Sa završetkom Drugog svetskog rata, nemački narod bio je podeljen, što se ogledalo u protivrečnim političkim sistemima dve Nemačke. Međusobni odnosi dve Nemačke bili su dodatno otežani politikom Savezne Republike Nemačke koja je želela ponovno ujedinjenje, dok je Demokratska Republika Nemačka nastojala da pre svega stekne međunarodno priznanje. Međutim, 1969. godine dolazi do preokreta u odnosima između dve države sa dolaskom socijalno-liberalne koalicije Vilija Branta na vlast. Nova istočna politika (Neue Ostpolitik) Vilija Branta vezuje se za novi vid politike usmeren na prilagođavanje dominantnim tendencijama u odnosima Istok – Zapad. Rad ima cilj da istraži dostignuća na polju ugovornih odnosa i da ispita u kojoj meri opisani modaliteti spolnog delovanja mogu poslužiti i kao obrazac (barem delimičan) budućeg delovanja drugih država koje se suočavaju sa sličnim problemima razmatrajući odnos između dve Koreje kao studije slučaja. Uspešnost razrešenja sukoba umnogome zavisi i od sposobnosti pravovremenog prilagođavanja strana u sukobu promenama nastalim u međunarodnom okruženju. Autor dolazi do zaključka da je Nova istočna politika delimično primenljiva na slučaj dve Koreje.

Ključne reči: Istočna politika, politika detanta, Hladni rat, Halštajnova doktrina, Nova istočna politika, Koreja, severna politika, politika sunca, SSSR, SAD.

Uvodna razmatranja

Neposredno po okončanju Drugog svetskog rata započela je hladnoratovska borba. Evropa se podelila: Zapadna Evropa je prihvatila zaštitu SAD, a Istočna Evropa je bila pod kontrolom SSSR. Bipolarna struktura

¹ Službenik za komunikaciju (EULEKS-Kosovo) i doktorant Međunarodnih i evropskih studija Fakulteta političkih nauka Univerziteta u Beogradu. E-mail: Marija.Nedeljkovic@eulex-kosovo.eu.

Hladnog rata dovela je i do promena uloga supersila. Istoričar Golo Man (*Golo Mann*) ističe da je akademski opravdano pitati „da li je Hladni rat počeo zbog Nemačke ili je pak prenet na Nemačku“.² U ovom radu mi polazimo od postavke da se Nemačka smatra „proizvodom“ Hladnog rata. Nemačka je bila razrušena i podeljena na četiri okupacione zone (Velika Britanija, Francuska, SAD i SSSR), zvanična ekonomija je propala, red i zakon su nestali, a politika je bila pod strogom kontrolom okupacionih snaga, čiji se pristup prema lokalnoj vlasti umnogome razlikovao.³

Za našu analizu bitno je istaći da je izbijanje Hladnog rata doprinelo razvoju i sprovođenju u delo Maršalovog plana (*Marshall Plan*) koji je bio odgovor SAD na ekonomsku i finansijsku slabost Zapadne Evrope. Smatralo se da mnogo veća opasnost pretila od nadolazećeg talasa komunizma, nego od nemačkog oporavka. Hladnoratovska podela intenzivirala se sa komunističkim osvajanjem vlasti u Čehoslovačkoj i blokadom Berlina.⁴ Osnivanje dve Nemačke države 1949. godine dovelo je i do dvostruke podele nemačkog naroda, ne samo po liniji „geopolitičke kompenzacije, već i ideološkog antagonizma“.⁵

Uočljive su dve faze u spoljnoj politici koju je vodila Savezna Republika Nemačka u posleratnoj Evropi. Prva faza je trajala do 1969, a karakterisala ju je politika moći (*strength policy*), odnosno neprihvatanje podele države i nastojanje da se spreči međunarodno priznanje Demokratske Republike Nemačke primenom Halštajnovne (*Hallstein*) doktrine.⁶ Savezna Republika Nemačka težila je pre svega organizovanju privredne i vojne saradnje sa Zapadnom Evropom.⁷ Možemo reći da je prvih dvadeset godina Savezna

² Golo Mann, *The History of Germany since 1789*, Pimlico, 1996, p. 497. (“It would be academic to ask if the cold war began over Germany or if it was transferred to Germany from elsewhere?”)

³ Detaljnije videti: Dezmone Dinan, *Menjanje Evrope: Istorija Evropske unije*, JP Službeni glasnik, Beograd, 2010, str. 24–29.

⁴ Ibidem, str. 24–31. Detaljnije o blokadi Berlina videti: Avi Shlaim, *The United States and the Berlin Blockade, 1948–1949: a study in crisis decision-making*, Vol. 2, University of California Press, 1983.

⁵ Tony Armstrong, *Breaking the ice: rapprochement between East and West Germany, the United States and China, and Israel and Egypt*, United States Inst of Peace Press, 1993, p. 7. O podeli detaljnije videti: Nenad Milenković, „Asimetrično poređenje kao putokaz: Srbija i Kosovo kao dve Nemačke“, *Izazovi evropskih integracija*, Beograd, 2010/10, str. 73–74.

⁶ Halštajnova doktrina dobila je ime po tadašnjem ministru spoljnih poslova Savezne Republike Nemačke Valteru Halštajnu. Ovu doktrinu Savezna Republika Nemačka primenjivala je u periodu od 1955. do 1969. godine, a podrazumevala je prekidanje diplomatskih odnosa sa svim državama koje budu priznale Demokratsku Republiku Nemačku („vladu sovjetske zone“), sa izuzetkom SSSR. Savezna Republika Nemačka je 1957. godine prvi put primenila ovu doktrinu prekidajući diplomatske odnose sa Socijalističkom Federativnom Republikom Jugoslavijom. Detaljnije o prekidu i ponovnom uspostavljanju diplomatskih odnosa sa Socijalističkom Federativnom Republikom Jugoslavijom videti: Vladimir Ivanović, „Obnavljanje diplomatskih odnosa između Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije i Savezne Republike Nemačke“, *Istorija 20. veka*, 2005; 23(2), str. 129–144.

⁷ Detaljnije videti: Nenad Milenković, „Asimetrično poređenje kao putokaz: Srbija i Kosovo kao dve Nemačke“, op. cit., str. 78–79; Zvanični sajt Nobelove nagrade, “The 1971 Nobel Prize – Presentation Speech” from Nobel Lectures, Peace 1971–1980, Editor-in-Charge Tore Frängsmyr, Editor Irwin Abrams, World Scientific Publishing Co., Singapore, 1997, Internet, http://www.nobelprize.org/nobel_prizes/peace/laureates/1971/press.html, 03/12/2012.

Republika Nemačka bila revizionistička zemlja.⁸ Shodno tome postavlja se pitanje kada dolazi do pojave prvih znaka promene spoljne politike Savezne Republike Nemačke? Smatra se da je sam koncept *Istočne politike* (*Ostpolitik*) nastao pre Berlinske krize koja je počela u novembru 1958, a da je sama izgradnja Berlinskog zida 1961. godine, omogućila dalje sprovođenje nove politike prema Istoku.⁹ Savezna Republika Nemačka počinje da shvata da je nepriznavanju posleratnog poretka u Evropi došao kraj.¹⁰

Druga faza predstavljala je napuštanje prethodne politike i prihvatanje realnosti kroz priznanje *statusa quo*. Novi vid diplomatije bio je usmeren i na sticanje veće samostalnosti u međunarodnim odnosima, pre svega unutar zapadne alijanse, a ostavljao je veći prostor i za manevrisanje prema Istočnom bloku.¹¹ Ističe se da 1969. godine dolazi do preokreta u odnosima između dve Nemačke države sa dolaskom socijalno-liberalne koalicije Vilija Branta (*Willy Brandt*) na vlast. *Nova istočna politika* (*Neue Ostpolitik* 1969–1974) vezuje se za novi vid spoljne politike usmeren na približavanje dve Nemačke kroz saradnju, očuvanje mira, evropske integracije i prilagođavanje postojećim odnosima na relaciji Istok – Zapad.

SAD i SSSR je odgovaralo smirivanje nestabilne bezbednosne situacije u Centralnoj Evropi, pre svega zbog događaja u Vijetnamu, Istočnoj Evropi, Istočnoj Aziji i na Bliskom istoku. Brantova *Nova istočna politika* je pored uticaja na politiku zapadnih saveznika unutar Evrope imala i ogroman uticaj na narode izvan Evrope,¹² a modaliteti spoljnog delovanja mogu poslužiti i kao obrazac (barem delimičan) budućeg delovanja drugih država sa sličnim problemima. Nova politička orijentacija može se shvatiti kao bezbednosna odluka, gde je Savezna Republika Nemačka uspeła da pomiri svoju posvećenost Zapadu sa normalizacijom odnosa sa Istokom.

Stvaranje uslova za Novu istočnu politiku

Saveznoj Republici Nemačkoj je odgovaralo vraćanje nekih od nadležnosti i suverenih prava, iako je došlo do stvaranja dve nemačke države.¹³ Preambula

⁸ Detaljnije videti: Angela E. Stent, *Russia and Germany Reborn: Unification, the Soviet Collapse, and the New Europe*, Princeton University Press, 1998, pp. 3–18.

⁹ Detaljnije videti: Gottfried Niedhart, "Ostpolitik: Phases, Short-term Objectives, and Grand Design," *GHI Bulletin Supplement* 1 (2003): pp. 120–121.

¹⁰ Gottfried Niedhart, "The British Reaction towards Ostpolitik. Anglo-West German Relations in the Era of Détente 1967–1971", *Debating Foreign Affairs. The Public and British Foreign Policy since 1867*, Berlin/Wien, 2003, pp. 130–152.

¹¹ Detaljnije videti: Universität Mannheim, *Projekt Ostpolitik and the CSCE Schloß*, Internet, <http://www.ostpolitik.net>, 15/06/2012.

¹² Detaljnije videti o tom uticaju: Ostpolitik, 1969–1974: The European and Global Response, Mershon Center for International Security Studies, Ohio State University, co-sponsored by the Mershon Center and the German Historical Institute Washington, 12.05.2006–13.05.2006, Internet, <http://hsozkult.geschichte.hu-berlin.de/tagungsberichte/id=1139>, 12/12/2012.

¹³ Savezna Republika Nemačka nastala je 3. maja 1949. godine (od zona koje su kontrolisale SAD, Francuska i Velika Britanija), a 7. oktobra 1949. godine formirana je Nemačka Demokratska Republika (od zone koju je kontrolisao SSSR). Zapadni saveznici su se do 1952. godine odrekli većeg broja nadležnosti.

Osnovnog zakona Savezne Republike Nemačke nudila je neprihvatanje podele kao trajnog rešenja.¹⁴ Demokratska Republika Nemačka je sa druge strane bila lišena suverene vlasti i priznata kao država od strane članica Istočnog bloka, dok su zapadne sile (uključujući i Saveznu Republiku Nemačku, koja je primenjivala *Halštajnovu* doktrinu) odbile da je priznaju videći je kao pretnju SSSR. Realnost Hladnog rata značila je da će konkretne inicijative „evropskih integracija biti ograničene na Zapadnu Evropu, a samim tim i na Zapadnu Nemačku“.¹⁵ Demokratske promene u zemljama Centralne i Istočne Evrope u to vreme nisu bile moguće, jer bi SSSR to video kao pretnju širenju sopstvenog uticaja i hegemonije u Evropi.

Spoljnu i bezbednosnu politiku Savezne Republike Nemačke tokom pedesetih godina XX veka odlikovao je multilateralizam.¹⁶ Savezna Republika Nemačka je budućnost svoje spoljne politike videla u geopolitičkoj orijentaciji prema Zapadu (*Westpolitik*), u razvoju novih institucionalnih, kulturnih, vrednosnih i političkih struktura u cilju prevazilaženja nasleđa iz prošlosti i mogućeg uticaja na buduću spoljnu politiku velikih sila.

Politika prvog kancelara Savezne Republike Nemačke Konrada Adenauera (Konrad Adenauer) prema Istoku u to vreme „nije mogla biti u skladu sa *detantom* i sprovodila se u kontekstu Hladnog rata“ i početka procesa evropskih integracija, odnosno „pomirenja“ sa Francuskom.¹⁷ Savezništvo sa Velikom Britanijom, USA i Francuskom služilo je za odbranu nemačkih nacionalnih interesa, dok je pitanje nacionalnog identiteta bilo usko povezano sa spoljnom, ekonomskom i bezbednosnom politikom. Pored neke vrste saradnje koja je postojala u oblasti trgovine i razmene valute, zvanični odnosi između dve Nemačke praktično nisu ni postojali.

Adenauer je smatrao da glavni cilj njegove politike treba da bude obezbeđivanje Saveznoj Republici Nemačkoj punopravnog članstva u zapadnoj alijansi uporedo sa transformacijom Savezne Republike Nemačke u stabilnu demokratsku državu, bez prihvatanja sfere uticaja SSSR u Evropi. Rešavanje tzv. „nemačkog pitanja“ kancelar je video putem evropskog

¹⁴ Ustav Savezne Republike Nemačke na engleskom jeziku, Internet, <https://www.btg-bestellservice.de/pdf/80201000.pdf>, 20/07/2012. Zanimljivo je da je Ustav nazvan Osnovnim zakonom, a na str. 13. u preambuli Osnovnog zakona stoji da „Nemci koji žive u pokrajinama Baden-Virtembergu, Bavarskoj, Berlinu, Brandenburg, Bremenu, Hamburgu, Hesenu, Donjoj Saksoniji, Meklenburgu – Zapadna Pomeranija, Severnoj Rajni – Vestfalija, Rajni – Palatinate, Sarlandu, Saksoniji, Saksoniji – Anhaltu, Šlezvigu – Holštajnu i Tiringiji su postigli jedinstvo i slobodu Nemačke putem slobodnog samoopredeljenja. Ovaj Osnovni zakon se samim tim odnosi na celokupni nemački narod“ (prev. aut.).

¹⁵ Dezmon Dinan, *Menjanje Evrope: Istorija Evropske unije*, op. cit., str. 31.

¹⁶ Savezna Republika Nemačka je u ovom periodu postala članica Saveta Evrope (u julu 1950), Evropske zajednice za ugalj i čelik (u aprilu 1950), NATO pakta (u maju 1950), Evropske ekonomske zajednice (u martu 1957). SSSR je pokušao da spreči NATO članstvo Savezne Republike Nemačke, nudeći 1952. ujedinjenje Nemačke, uz uslov da Nemačka ne postane članica vojne organizacije koja bi uključivala SAD. Nemačka je to ocenila kao pokušaj sprečavanja integracije sa Zapadom.

¹⁷ Nenad Milenković, „Asimetrično poređenje kao putokaz: Srbija i Kosovo kao dve Nemačke“, op. cit., str. 73.

jedinstva ili nekog drugog prihvatljivog demokratskog okvira, putem kojeg je video i rešenje odnosa sa SSSR, koji bi tim putem izgubio poziciju hegemonu u Istočnoj Evropi.¹⁸ Politika SSSR prema Saveznoj Republici Nemačkoj smatra se politikom konfrontacije, a jedini konkretan rezultat Adenauerove *Istočne politike* (*Ostpolitik*) je uspostavljenje diplomatskih odnosa sa SSSR 1955. godine. Kancelar je odbijao uspostavljanje odnosa sa istočnoevropskim zemljama, čiju je legitimnost veoma često osporavao, pre svega zbog toga što je Nemačka izgubila 24,3% svoje teritorije nakon Drugog svetskog rata u odnosu na 1937. godinu.

Nastala kao „proizvod“ Hladnog rata, Savezna Republika morala je da postigne svoj glavni cilj – da uspostavi prijateljske odnosa sa Sjedinjenim Američkim Državama i svojim susedima u Zapadnoj Evropi. Zaustavljanje ovde, međutim, značilo bi da takva politika nije potpuna, posebno zbog toga što Zapad počinje postepeno da prihvata političku podelu koja postoji u Evropi.

Berlinska kriza (1958–1962) je umnogome doprinela shvatanju da Vlada Savezne Republike Nemačke treba da proširi opseg svoje spoljne politike i da rešenje nemačkog pitanja nije preduslov za napredak u odnosima Istok – Zapad.¹⁹ Možemo reći da je upravo podizanje Berlinskog zida dovelo do potpisivanja Osnovnog sporazuma (*Grundlagenvertraga/Basic Treaty*) između dve nemačke republike.²⁰ „Izgradnja Berlinskog zida primorala je Senat Zapadnog Berlina da sprovede neke elemente nove politike prema Istoku. Sporazum o prelasku (*Pass Agreement*) iz decembra 1963. godine bio je prvi rezultat rane *Istočne politike*.“ Ovaj sporazum je stotinama hiljada građana Zapadnog Berlina omogućio da posete prijatelje ili rodbinu u Istočnom Berlinu.²¹ Berlinski zid pokazao je ujedno i neuspešnost politike koja se oslanjala samo na moć SAD.²²

Za vreme kancelara Ludviga Erharda (*Ludwig Erhard*, 1963–1966) i Kurta Kisingera (*Kurt Kissinger*, 1966–1969) Savezna Republika Nemačka je nastojala da se u što većoj meri prilagodi ukupnom okviru *detanta*, kada dolazi do

¹⁸ Detaljnije o ovome videti: Thomas Banchoff, *The German problem transformed: institutions, politics, and foreign policy, 1945–1995*, University of Michigan Press, 1999, pp. 17–20; Murat Gül, *German Foreign Policy: Change and Continuity (1949–2000)*, Diss. Middle East Technical University, 2003, Internet, <http://etd.lib.metu.edu.tr/upload/1267681/index.pdf>, 14/02/2013; Clemens Clay, *Reluctant Realists: The CDU/DSU and West German Ostpolitik*, Duke University Press Books, 1989.

¹⁹ Pozicija Zapadnog Berlina unutar SSSR zone okupacije i nestabilnost režima Demokratske Republike Nemačke bili su izvor sukoba dve Nemačke.

²⁰ Detaljnije videti: *The life and death of Berlin Wall*, Internet, <http://www.memorial-caen.fr/10event/gb/ombre.htm>, 12/12/2012.

²¹ Gottfried Niedhart, „Ostpolitik: Phases, Short-term Objectives and Grand Design“, op. cit., pp. 120; Detaljnije o prelasku građana Istočnog Berlina u Zapadni, životu u Berlinu u to vreme i statističkim podacima videti: Frederick Taylor, *The Berlin Wall: 13 August 1961 – 9 November 1989*, Bloomsbury, UK, 2009.

²² Detaljnije videti: Gottfried Niedhart, „Ostpolitik: Phases, Short-term Objectives and Grand Design“, op. cit., pp. 118–119; Tony Armstrong, *Breaking the ice: rapprochement between East and West Germany, the United States and China, and Israel and Egypt*, op. cit., pp. 7–8.

uspostavljanja trgovinskih misija (*trade missions*) u Rumuniji, Poljskoj i Mađarskoj, a došlo je i do uspostavljanja diplomatskih odnosa sa Rumunijom i Jugoslavijom, zaključivanja bilateralnih sporazuma o odricanju od upotrebe sile,²³ trgovinskih sporazuma sa zemljama Istočnog bloka, osim Demokratske Republike Nemačke, što je predstavljalo pokušaj da se izoluje.²⁴ Do promene političkog usmerenja u Saveznoj Republici Nemačkoj dolazi 1966. godine kada demohrišćani i socijaldemokrate (CDU/CSU) formiraju koalicionu vladu, u kojoj Vili Brant postaje ministar inostranih poslova i vicekancelar. Smatra se da Brantova *Istočna politika* od ovog trenutka „počinje da se sprovodi i preuzima međunarodnu inicijativu“.²⁵ Na međunarodnom planu sovjetska sfera uticaja priznata je posle tzv. „Pražkog proleća“,²⁶ kada je shvaćeno da zapadne zemlje nisu u poziciji da izazivaju vojnu silu SSSR u Istočnoj Evropi i da postoji mogućnost nuklearnog sukoba.

„Period zbližavanja između Zapada i Istoka morao je biti praćen periodom promena na Istoku. Pre svega, Brant je shvatio da svaka aktivna politika prema Istoku mora da krene od pretpostavke da će pregovori sa Istokom morati da sadrže neku formu priznavanja postojećih granica i režima u Istočnom Berlinu“.²⁷ To bi značilo da Savezna Republika Nemačka mora da odustane od primene *Halštajnov*e doktrine i prihvati granice formulisane u Potsdamskom ugovoru iz 1945. godine, da bi ostvarila napredak u odnosima sa zemljama Istočnog bloka.

Savezna Republika Nemačka je u datim okolnostima morala da razvije politiku koja bi joj omogućila da nađe čvršći oslonac u međunarodnim odnosima. Promeni spoljne politike, koja uviđa da do normalizacije odnosa između dve Nemačke može da dođe jedino njihovim postepenim približavanjem i da se nemačko pitanje može rešiti jedino sa SSSR, pogodovale su i promene na međunarodnom planu.²⁸

²³ Misli se pre svega na zaključenje Sporazuma o neširenju nuklearnog naoružanja, potpisanog 1968. godine, koji je stupio na snagu 1970. godine.

²⁴ Detaljnije videti: Angela E. Stent, *From Embargo to Ostpolitik: The Political Economy of West German-Soviet Relations 1955–1980*, op. cit., pp. 5–6; Nenad Milenković, „Asimetrično poređenje kao putokaz: Srbija i Kosovo kao dve Nemačke“, op. cit., pp. 73–74; The University of Hong Kong, „Mental Bloc“, str. 37–57, Internet, <http://hub.hku.hk/bitstream/10722/30255/15/FullText.pdf?accept=1>, 07/12/2012; Detaljnije o pokušajima da se izoluje Demokratska Republika Nemačka videti: William Glenn Gray, *Germany's Cold War: The Global Campaign to Isolate East Germany, 1949–1969*, University of North Carolina Press, 2003.

²⁵ Zvanični sajt Nobelove nagrade, „The 1971 Nobel Prize – Presentation Speech“, op. cit., Internet, http://www.nobelprize.org/nobel_prizes/peace/laureates/1971/press.html, 03/12/2012.

²⁶ Invazija Čehoslovačke od strane SSSR 1968. godine, koju su sve vlade Zapada verbalno osudile.

²⁷ Gottfried Niedhart, „Ostpolitik: Phases, Short-term Objectives and Grand Design“, op. cit., p. 119.

²⁸ Autor pre svega misli na politički značaj Pokreta nesvrstanih, antagonistički odnos između SSSR i Narodne Republike Kine, slabljenje bipolarnosti i sl.

Nova istočna politika Vilija Branta i saradnja sa Istokom

Neosporno je da je prvi kancelar Savezne Republike Nemačke Konrad Adenauer uspeo da stvori stabilan politički, ekonomski i demokratski sistem i da uspostavi diplomatske odnose sa zapadnom alijansom, pre svega kroz EU i NATO članstvo. Međutim odnosi sa Istokom, a samim tim i rešenje nemačkog pitanja, ostali su na marginama spoljne politike. Međunarodni, državni, a donekle i bilateralni kontekst ovog problema omogućio je sprovođenje *Nove istočne politike* (*Neue Ostpolitik*), tako da je Savezna Republika Nemačka započela sa osmišljenom politikom približavanja Istočnoj Evropi i SSSR.

„Spoljna politika Savezne Republike Nemačke prema Istočnoj Evropi bavi se dvema blisko povezanim oblastima: Sovjetskim Savezom i evropskim državama na istoku i jugoistoku Nemačke koje su povezane sa Sovjetskim Savezom. Iako se naša spoljna politika prema ovim državama zove *Istočnoevropska politika*, ovaj termin je relativan. A treća oblast koja je neraskidivo povezana sa ovom Istočnoevropskom politikom je drugi deo Nemačke. Međutim, režim Istočne Nemačke je u potpunosti povezan sa grupom država na čelu sa Sovjetskim Savezom, tako da bi bila nerealna bilo kakva Istočnoevropska politika koja ne bi uzimala u obzir nemačku problem.“²⁹

Brant je najavio ciljeve svoje nove politike kroz četiri tačke, istovremeno po prvi put priznajući postojanje dve države u Nemačkoj (*Zwei Staaten, eine Nation*), iako dugoročni cilj Savezne Republike Nemačke ostaje ujedinjenje. Brant je istakao opredeljenost za integraciju sa Zapadom, produbljenje i proširenje Evropske ekonomske zajednice i jačanje političke saradnje u okviru nje.³⁰ Nova Vlada na čelu sa Vilijem Brantom izražava volju za postizanje sporazuma o odricanju od upotrebe sile sa SSSR, pregovore sa Poljskom u cilju normalizacije odnosa sa ovom zemljom, kao i želju da potpiše Sporazum o neširenju nuklearnog naoružanja. Kancelar je smatrao da je jaka Zapadna Evropa preduslov da dođe do saradnje sa Istočnom Evropom i na samitu u Hagu pokrenuo je prvi talas proširenja Evropske zajednice, koji traje i danas. Ovim prvim koracima Brant je na neki način obezbedio dijalog između Istoka i Zapada.³¹

Postalo je jasno da se „nemačko pitanje“ može rešiti samo uz saglasnost SSSR, a prvi konkretan rezultat Brantovih napora na normalizaciji odnosa sa SSSR bilo je potpisivanje Sporazuma o nenasilju u Moskvi (*Moscow Treaty*) 12. avgusta 1970. godine.³² Sam sporazum predviđao je rešavanje svih problema

²⁹ Willy Brandt, „German Policy toward the East“, *Foreign Affairs*, 46.3 (1968), pp. 476 (prev. aut.).

³⁰ Ciljeve svoje nove politike prema Istoku Brant je najavio prilikom inauguralnog obraćanja Bundstagu 28. oktobra 1969. godine.

³¹ Detaljnije videti: Zvanični sajt Nobelove nagrade, „The 1971 Nobel Prize – Presentation Speech“, Internet, http://www.nobelprize.org/nobel_prizes/peace/laureates/1971/press.html, 03/12/2012; Dezmone Dinan, *Menjanje Evrope: Istorija Evropske unije*, op. cit., str. 123–148.

³² Detaljnije o ovom ugovoru videti: Carsten Tessler, „Thinking the Unthinkable“ to „Make the Impossible Possible“: Ostpolitik, Intra-German Policy, and the Moscow Treaty, 1969–1970“, *American Détente and German Ostpolitik, 1969–1972* (2004), pp. 53–66.

mirnim putem, bez ugrožavanja državnih granica, uz priznanje postojeće granice sa Demokratskom Republikom Nemačkom i Poljskom, boljom ekonomskom, tehničkom i kulturnom saradnjom.³³ Za našu analizu bitno je istaći da je ovaj sporazum takođe predviđao da je trajno uspostavljanje granica moguće jedino putem mirovnog ugovora koji bi se odnosio na celokupnu teritoriju Nemačke.

Ovaj sporazum je pratio sporazum između Bona i Varšave (*Warsaw Treaty*)³⁴ decembra iste godine. Najvažniji deo ovog sporazuma bio je da je Savezna Republika Nemačka priznala zapadne granice Poljske, tj. linije Odra – Nisa (*Oder – Neisse*), sa kojom je uspostavila diplomatske odnose. Međutim, da bi ove sporazume ratifikovala Vlada Savezne Republike Nemačke, trebalo je sklopiti sporazum između četiri okupacione sile (*Quadrupartite Agreement*).³⁵ Sporazum je sklopljen 3. septembra 1971. godine, a obezbedio je povezivanje Zapadnog Berlina sa Saveznom Republikom Nemačkom, tako da je Savezna Republika dobila bezbednosne garancije od strane okupacionih sila, pre svega SSSR. Na osnovu ovih sporazuma došlo je do potpisivanja brojnih ugovora između Savezne i Demokratske Republike Nemačke pre svega u oblasti transportnih, telefonskih usluga, kulturne i komercijalne saradnje.

Potpisivanjem navedenih sporazuma, većina prepreka za normalizaciju odnosa između Savezne i Demokratske Republike Nemačke je otklonjena. Posle godinu dana pregovora *Grundlagenvertrag* / *The Basic Treaty* (*Osnovni sporazum*) zaključen je u Istočnom Berlinu 21. decembra 1972. godine.³⁶ Osnovni cilj sporazuma bio je uspostavljanje dobrosusedskih odnosa, a

³³ Detaljnije videti: Gottfried Niedhart, "Ostpolitik: Phases, Short-term Objectives and Grand Design", op. cit., pp. 120–121; Tony, Armstrong, *Breaking the ice: rapprochement between East and West Germany, the United States and China, and Israel and Egypt*, op. cit.

³⁴ Detaljnije o ovom sporazumu videti: Ludwik Gelberg, "The Warsaw Treaty of 1970 and the Western Boundary of Poland", *AJIL* 76 (1982), pp. 119–888.

³⁵ Detaljnije o ovom sporazumu videti: Honoré Marc Catudal, *The diplomacy of the Quadrupartite Agreement on Berlin: A new era in East-West politics*, Berlin-Verlag, 1978.

³⁶ Zvanični sajt Nemačkog istorijskog instituta, gde se Ugovor između dve Nemačke (*The Basic Treaty*, December 21, 1972) može naći na engleskom jeziku, Internet, http://germanhistorydocs.ghi-dc.org/print_document.cfm?document_id=172, 08/12/2012. Sporazum je imao deset tačaka, a Savezna Republika Nemačka i Demokratska Republika Nemačka obavezale su se: da će razvijati normalne dobrosusedske odnose na osnovama ravnopravnosti (član 1), da će se rukovoditi ciljevima i načelima Povelje Ujedinjenih nacija, posebno načelima suverene jednakosti država, poštovanja nezavisnosti, samostalnosti i teritorijalnog integriteta, prava na samoopredeljenje, očuvanja ljudskih prava i borbe protiv diskriminacije (član 2), da će se međusobna sporna pitanja rešavati isključivo mirnim sredstvima (član 3), da nijedna od njih neće drugu predstavljati u međunarodnim odnosima niti delovati u ime druge (član 4), da će unapređivati miroljubive odnose među evropskim zemljama i isticati na smanjenje nuklearnog naoružanja (član 5), da će polaziti od načela da je vrhovna vlast svake od njih ograničena na vlastitu državnu teritoriju i da će poštovati samostalnost druge strane u spoljašnjim i unutrašnjim odnosima (član 6), da će izraziti svoju spremnost da u toku normalizacije svojih odnosa regulišu praktična i humanitarna pitanja (član 7), da će razmeniti stalne predstavničke misije (član 8), da bilateralni i multilateralni ugovori i sporazumi koje su prethodno zaključile neće biti povređeni ovim ugovorom (član 9), (prev. aut.).

njegovim potpisivanjem Savezna Republika Nemačka je *de facto* priznala Demokratsku Republiku Nemačku. Iz teksta sporazuma možemo da zaključimo da ugovor ne isključuje mogućnost dobrovoljnog ujedinjenja dve države, dok član 8 ne predviđa diplomatska predstavništva koja bi bila obavezujuća u slučaju zvaničnog priznanja.³⁷ Ali Brantova politika nije naišla na razumevanje u Zapadnom Berlinu, gde ga je opoziciona koalicija optužila za kapitulaciju, prihvatanje podela Nemačke i kršenje Osnovnog zakona Savezne Republike Nemačke. Pokušaji da se svrgne Brantova koaliciona vlada nisu uspeali, i od tada, pa sve do ujedinjenja, kao glavni ciljevi spoljne politike programa svih zapadnoevropskih nemačkih političkih partija definiše se i *Nova istočna politika* i ujedinjenje Nemačke.³⁸ Na međunarodnom planu, i SAD i SSSR priznali su potrebu smirivanja napetosti između dva bloka, što je dovelo do potpisivanja sporazuma sa ciljem ograničavanja strateškog oružja i antibalističkog raketnog sistema (SALT I).³⁹

Savezna Republika Nemačka potpisuje 1973. godine i sporazum sa Čehoslovačkom (*Prague agreement*). Potpisivanjem ovih sporazuma *Nova istočna politika* stvorila je stabilni diplomatski sistem sa SSSR, Demokratskom Republikom Nemačkom i državama Varšavskog pakta. Ubrzo su i Savezna i Demokratska Republika Nemačka postale članice Ujedinjenih nacija. U ovom periodu NATO prihvata predlog SSSR i održava se Konferencija za bezbednost i saradnju u Evropi (1973–1975). SAD i SSSR pronalaze sporazumna rešenja o bitnim pitanjima na prostoru tadašnje Evrope što na kraju dovodi do Helsinškog završnog akta iz 1975, odnosno i do priznanja podela kako Nemačke tako i Evrope. *Nova istočna politika* se sa jedne strane može videti kao sastavni deo politike detanta, a sa druge kao potreba da se odnosi sa Istokom stabiliziraju, da se postigne pomirenje sa SSSR i drugim državama Istočnog bloka.⁴⁰

Možemo zaključiti da je Brant usmerio kurs nove spoljne politike Savezne Republike Nemačke koja je postala osnov kasnijeg ujedinjenja, a konkretne korake svoje politike ostvario u sporazumima potpisanim u periodu 1969–1974. Sporazumi su proisticali iz priznanja teritorijalnog *statusa quo*, kao i priznanja da se ovaj status ne može promeniti putem sile ili izolacije. Savezna Republika Nemačka uspevala je da uskladi prioritete spoljne i bezbednosne politike sa nacionalnim pitanjem i pitanjem nacionalnog identiteta. *Nova*

³⁷ Zanimljiv je podatak da je Vlada Vilija Branta u periodu 1970–1989. uložila više od 2 milijarde tadašnjih nemačkih maraka sa ciljem približavanja dve Nemačke, jer je svaki posetilac iz Istočnog Berlina dobijao tzv. „novac dobrodošlice“ (*welcoming money*).

³⁸ Murat Gül, *German Foreign Policy: Change and Continuity (1949–2000)*, Diss. Middle East Technical University, 2003, Internet, <http://etd.lib.metu.edu.tr/upload/1267681/index.pdf>, pp. 18–26, 14/02/2013.

³⁹ Smatra se da je potpisivanje ovog sporazuma bilo direktna posledica Kubanske krize iz 1962. Sporazum je poznat i pod nazivom *Moskovski samit* (*Moscow Summit*). Detaljnije o ovom sporazumu videti: Sean M. Lynn-Jones, “A Quiet Success for Arms Control: Preventing Incidents at Sea”, *International Security* (1985), pp. 154–184.

⁴⁰ Detaljnije videti: Gottfried Niedhart, “Ostpolitik: Phases, Short-term Objectives and Grand Design”, op. cit., pp. 122–127.

istočna politika je vratila poverenje koje je Nemačka izgubila tokom Drugog svetskog rata i uspjela je da uprkos početnom nepoverenju prema takvoj vrsti politike od strane zemalja zapadne alijanse ojača položaj Savezne Republike Nemačke u međunarodnim odnosima.

Vili Brant je bio prinuđen da dà ostavku na mesto kancelara Savezne Republike Nemačke, ali je postavio temelje za novu tradiciju demokratske spoljne politike na kojima se može graditi ujedinjena Nemačka.⁴¹ Neosporno je da *Nova istočna politika* nije bila jedini faktor koji je oblikovao međunarodnu politiku tokom sedamdesetih godina XX veka, već su na to uticale i dublje promene u prioritetima, interesima i odnosima suprotstavljenih blokova i saveza.

Kraj Hladnog rata simbolično je predstavljao pad Berlinskog zida 1989. godine. Dve Nemačke su se ujedinile godinu dana kasnije. Bio je to i kraj blokovske podele u Evropi, ali sada su se dve Nemačke suočile sa novim izazovom. Političke i ideološke razlike su uklonjene samim promenama u Istočnoj Nemačkoj i odlukom o prisajedinjenju, ali opstao je ekonomski problem, koji se svodi na siromaštvo i nerazvijenost Istočne Nemačke u odnosu na Zapadnu. Neosporno je da su negativne posledice ujedinjenja još u velikoj meri prisutne, što je najbolje ogleda u slabom privrednom rastu Nemačke tokom poslednje decenije.

Primenljivost Nove istočne politike na savremene sukobe

Proučavanje *Nove istočne politike* jeste istraživanje spoljnog delovanja jednog od najvažnijih evropskih aktera u podmaklom periodu hladnoratovske borbe. Opravdanje za analizu uslova koji dovode do nastanka i samog perioda primene konkretnih rezultata *Nove istočne politike* putem ugovornih odnosa nalazimo u činjenici da se na osnovu iskustava iz nekog istorijskog perioda mogu izvući pouke i smernice za rešavanje budućeg delovanja i donošenja odluka drugih država koje se suočavaju sa sličnim ili istim problemima. Treba imati u vidu da doprinosi prirode ugovora koje je Savezna Republika Nemačka potpisala u ovom periodu mogu naći svoju primenu na druge slične sporove koji se trenutno vode, dakle da se analizom može utvrditi da li su pojedini aspekti navedenog modela prihvatljivi i primenljivi. U skladu sa tim bitno je pre svega naglasiti gde su sličnosti, a gde razlike u samom kontekstu između problema dve Nemačke i sukoba koji ćemo mi ovde razmotriti analizom različitih političkih sistema, unutrašnjih odnosa, međunarodnog okruženja, istorijskog konteksta, socijalnih i ekonomskih prilika. U ovom radu autor će analizirati moguću primenu *Nove istočne politike* na primeru Demokratske Narodne Republike Koreje (Severne Koreje) i Republike Koreje (Južne Koreje).

Podeljenost nemačkog naroda nastala je kao direktna posledica poraza u Drugom svetskom ratu, ali podeljenost Koreje nije posledica poraza u ratu, jer

⁴¹ Brant je 1974. godine podneo ostavku, koja je bila direktna posledica skandala da je njegov lični savetnik radio kao špijun za Demokratsku Republiku Nemačku.

Koreja nije direktno učestvovala u Drugom svetskom ratu. Sve do 1945. godine, Koreja je bila deo japanske imperije.⁴² Očekivalo se da će posle poraza Japana u ratu, korejski narod biti oslobođen, ali je došlo do podele. Po završetku pacifičkog rata odlučeno je da Japan vrati sve teritorije koje je silom osvojio, tako da su se japanske snage severno od 38. paralele predale SSSR, a južno od 38. paralele SAD. Koreja je time bila podeljena. Južna Koreja se našla pod kontrolom SAD, a Severna Koreja pod kontrolom SSSR. Ova podela trebalo je da bude privremena, međutim zbog loše uprave SAD nad teritorijom Južne Koreje došlo je do pobune i protesta u zemlji.⁴³ Sa druge strane, SSSR je bio dobro upoznat sa situacijom u Koreji, pa je na teritoriji Severne Koreje odmah uspostavljena privremena korejska vlada, japanska imovina je nacionalizovana i uveden je komunistički sistem.⁴⁴ Samim tim, došlo je i do produbljivanja ideoloških razlika i do oštrije podele. Demokratska Narodna Republika Koreja i Republika Koreja formirane su 1948 godine.⁴⁵

Uviđamo velike sličnosti između Nemačke i Koreje. U oba slučaja govorimo o etnički istom narodu koji je silom podeljen, dakle govorimo o nastanku podeljene nacije sa suprotstavljenim političkim režimima i ideologijama i različitim ekonomskim sistemima. Demokratska Republika Nemačka (Istočna Nemačka) deli sličnosti sa Demokratskom Narodnom Republikom Korejom (Severna Koreja), dok Savezna Republika Nemačka (Zapadna Nemačka) deli sličnosti sa Republikom Korejom (Južnom Korejom). Dve Koreje su isto kao i u slučaju Nemačke tvrdile da predstavljaju celokupni korejski narod.⁴⁶ U atmosferi Hladnog rata i tenzija između Južne i Severne Koreje, došlo je do sukoba 1950. godine poznatog pod nazivom Korejski rat, koji je započela Severna Koreja kada su njene snage prešle granicu na 38. paraleli. Rat je odneo brojne žrtve, pre svega zbog želje obe strane da postignu supremaciju. Sukob većih razmera zaustavljen je potpisivanjem primirja 1953. godine i uspostavljanjem demilitarizovane zone, ali se može reći da tehnički gledano rat između dve Koreje nije završen.⁴⁷

Kada povučemo paralelu između ova dva slučaja jasno vidimo da su posleratnu Nemačku karakterisale tenzije hladnoratovske borbe, dok u slučaju dve Koreje govorimo o direktnoj vojnoj konfrontaciji. U slučaju Nemačke međunacionalni antagonizam se nije proširio dalje od suprotstavljene vojne ideologije koja je doprinela relativno brzom ujedinjenju kada su se za njega stvorili uslovi, dok su u slučaju dve Koreje rat i brojni posleratni sukobi stvorili

⁴² Japan je aneksirao Koreju 1910. godine.

⁴³ Pod lošom upravom podrazumeva se to što je umesto civilne lokalne uprave uspostavljena vojna kontrola / vlada.

⁴⁴ Misli se na Rusko-japanski rat iz 1904. godine. SSSR je sa sobom u zemlju doveo veliki broj migranata korejskog porekla koji su došli u SSSR posle 1910. godine.

⁴⁵ Detaljnije o svemu ovome videti: Juergen Kleiner, *Korea, a century of change*, World Scientific Publishing Company Incorporated, 2001, pp. 47–62.

⁴⁶ Detaljnije o Ustavima dve Koreje videti: Ibidem, pp. 62–63.

⁴⁷ Potpisan je Sporazum o primirju (*Armistice Agreement*) između snaga UN, Kine i Severne Koreje. SSSR nije učestvovao direktno u Korejskom ratu, ali je pružio podršku Kini i Severnoj Koreji.

atmosferu nepoverenja, koja se mora otkloniti da bi mogli da govorimo o početku konstruktivnih pregovora.⁴⁸

Tokom šezdesetih godina dolazi do tenzija, a 1969. i do otvorenog sukoba između SSSR i Kine, što je negativno uticalo na situaciju u Severnoj Koreji, a prilikom za SAD, koji uspostavlja diplomatske odnose sa Kinom.⁴⁹ Tokom ovog perioda odnosi između dve Koreje praćeni su incidentima prouzrokovanim od strane Severne Koreje i gotovo da nisu ni postojali nikakvi oblici saradnje.⁵⁰ Prvi zvanični pokušaj da se razgovara o poboljšanju odnosa i ujedinjenju usledio je 1972. godine kada su dve Koreje izdale zvanično saopštenje.⁵¹

Još jedan ozbiljniji pokušaj u pravcu normalizacije odnosa između dve Koreje usledio je tokom osamdesetih godina, kada dolazi do velikih promena na međunarodnom planu: prestanka vojne vladavine u Južnoj Koreji i početka procesa demokratizacije. Navedene promene dale su osnova za stratešku perspektivu koja bi vodila rešavanju korejskog pitanja, i regionalnom multilateralizmu ne samo na Korejskom poluostrvu, već i u Severoistočnoj Aziji.⁵² Južna Koreja je po ugledu na *Novu istočnu politiku* (*Neue Ostpolitik*) definisala sopstvenu politiku prema Severu koju je simbolično nazvala *Severna politika* (*Nordpolitik*).⁵³

Na predlog SSSR i Južne Koreje dolazi do pokretanja inicijative za multilateralnu bezbednosnu saradnju, a sa prestankom hladnoratovske borbe, padom Berlinskog zida Severna Koreja se našla u situaciji kada gubi dotadašnju punu podršku SSSR i Kine. Samim tim, uz definisanje nove *Severne politike* otvaraju se i mogućnosti za pregovore na višem nivou između dve Koreje,⁵⁴ da bi 13. decembra 1991. godine dve Koreje potpisale Sporazum o pomirenju, nenapadanju, razmeni i saradnji (*Agreement on Reconciliation,*

⁴⁸ Detaljnije videti: Roland Bleiker, *Global systemic change and unification dynamics in Korea and Germany*, Diss. University of British Columbia, 1991.

⁴⁹ 1965. Južna Koreja je takođe normalizovala odnose sa Japanom.

⁵⁰ Misli se na kopanje kanala iz Severne Koreje do Južne Koreje, ubistva dva američka vojnika 1976, kršenje primirja i sl. Detaljnije videti: Juergen Kleiner, *Korea, a century of change*, op. cit., pp. 394–399.

⁵¹ Tekst Zajedničkog sporazuma (*North-South Joint Communiqué*) iz 1972. na engleskom jeziku, Internet, <http://londonkoreanlinks.net/1972/07/04/north-south-korea-jointcommuniqué/>, 20/02/2013. Pregovori nisu uspeali pre svega zbog jasne opredeljenosti Severne Koreje da preuzme kontrolu nad čitavom Korejom.

⁵² Detaljnije videti: Hong Ki Joon, "Path Emergence on the Korean Peninsula: From Division to Unification", *Pacific Focus*, 27.1 (2012), pp. 86–110; Velike monsunke kiše nanele su ogromnu štetu Južnoj Koreji, kojoj je Severna Koreja ponudila pomoć. Time je pružen podsticaj za početak pregovora između dve Koreje.

⁵³ Prvi pokušaji za stvaranje ove politike potiču iz 1973. (*Diplomatic Policy Proclamation for Peaceful Unification*, June 23, 1973), međutim osnove ove politike je postavio predsednik Roh Tae Woo (1988–1993). Detaljnije videti: Kim Jangho, "Ostpolitik Revisited: The Lessons and the Remaining Consequences of Nordpolitik", *International Area Studies Review* 13.3 (2010), pp. 73–88.

⁵⁴ Ovi pregovori koji su vođeni tokom 1991. godine poznati su pod nazivom "South-North High Level Talks".

Non-aggression, Exchanges and Cooperation), koji je poznat i pod nazivom *Osnovni sporazum (Basic Agreement)*. Kao i u slučaju Osnovnog sporazuma koji su zaključile dve Nemačke, i ovaj sporazum je detaljnije definisao odnose između dve Koreje kao „posebne unutrašnje odnose”.⁵⁵ Potpisivanje ovog sporazuma pratili su i mnogi drugi sporazumi.⁵⁶

Južna Koreja je primenjujući svoju *Severnu politiku* veoma rano postigla uspeh, pre svega uspostavljanjem diplomatskih odnosa sa SSSR (1990) i Kinom (1992), evropskim i afričkim zemljama. Severna Koreja je sa druge strane zapala u ekonomsku izolaciju i nije uspela da poboljša svoje diplomatske odnose sa Japanom i Kinom, zbog čega se okrenula nuklearnom naoružanju. Tokom 1993. godine Severna Koreja koristi kao prednost opasnost od nuklearnog naoružanja (prva nuklearna kriza)⁵⁷ radi sticanja ekonomske koristi i bezbednosti, preteći povlačenjem iz Sporazuma o neširenju nuklearnog naoružanja, što dovodi do ekonomskih sankcija 1994.

Ako se osvrnemo na položaj Severne Koreje posle završetka Hladnog rata jasno je zašto je ona vodila *status quo* politiku: ekonomski problemi, nemogućnost uspostavljanja diplomatskih odnosa sa SAD i drugim zapadnim zemljama. Nuklearno oružje je razvijeno da bi se sačuvao režim na vlasti od moguće američke agresije. SAD nije uspeo da na sistematičan način razreši bezbednosnu dilemu Severne Koreje, što je takođe uticalo na neuspešnu implementaciju sporazuma između dve Koreje i dovelo do periodičnih vojnih provokacija od strane Severne Koreje.

Severna Koreja je tvrdila da je samoodrživ sistem (Juche). Ovakva tvrdnja (i kasnija politika) se nameće kao bitna za paralelu sa Nemačkom. Dok su u slučaju dve Nemačke odnosi bili normalizovani tokom sedamdesetih godina, pa se samo čekalo da se SSSR povuče, kako bi došlo do ujedinjenja, u Koreji to nije slučaj. Iz toga možemo dalje zaključiti da severnokorejski režim ipak ima nešto autohtono, dakle da nije jednostavno nametnut spolja, već da je takođe i posledica Korejskog rata.

Severnu politiku (Nordpolitik) je za vreme administracije Kim Dae-Junga (1998–2007) zamenila tzv. *Politika sunca (Sunshine policy)*. Obe ove politike su

⁵⁵ Detaljnije videti: Kleiner Juergen, *Korea, a century of change*, op. cit., pp. 402–404. Tekst Osnovnog sporazuma na engleskom jeziku, Internet, http://www2.law.columbia.edu/course_00S_L9436_001/North%20Korea%20materials/coree91.html, 15/02/2013. Severna i Južna Koreja su se ovim sporazumom obavezale da se neće mešati u unutrašnje poslove druge strane, i da će doći do međusobnog priznanja i poštovanja različitih sistema, ekonomske i kulturne saradnje, i slično.

⁵⁶ Posebno su značajni sledeći sporazumi: Sporazum o odricanju od upotrebe nuklearnog oružja (*Joint Declaration of the Denuclearization of the Korean Peninsula*, 1992). Tekst ovog sporazuma na engleskom jeziku, Internet, <http://cns.miis.edu/inventory/pdfs/aptkoreanuc.pdf>, 15/02/2013. Sporazum o održavanju samita (*The agreement to hold an inter-Korean summit*, 1994), Sporazum o ujedinjenju radi stvaranja Korejske nacionalne zajednice (*The Unification Formula for the Creation of a Korean National Community*, 1994).

⁵⁷ Detaljniju istorijsku hronologiju o nuklearnom naoružanju Severne Koreje i sporazumima između USA i Severne Koreje videti: Internt, <http://www.nti.org/treaties-and-regimes/joint-declaration-south-and-north-korea-denuclearization-korean-peninsula/>, 12/02/2013.

se oslanjale na politiku Vilija Branta tokom sedamdesetih godina, sa tim što *Politika sunca* deli više sličnosti sa *Novom istočnom politikom*. Severnokorejska nuklearna kriza dovela je do razgovora na visokom nivou između SAD i Južne Koreje, a postignut je i *modus operandi* između dve Koreje.⁵⁸ U cilju zaustavljanja nuklearnog programa Severne Koreje počinju razgovori između SAD, Severne i Južne Koreje, Japana, Kine i Rusije (*Six Party Talks*), što je vodilo odmrzavanju tenzija. Međutim, zbog podzemnih nuklearnih proba koje izvodi Severna Koreja, Južna Koreja se 2009. godine pridružuje inicijativi za širenje bezbednosti, dok istovremeno Ujedinjene nacije produžavaju sankcije Severnoj Koreji.⁵⁹

Danas korejsko pitanje predstavlja kako glavnu bezbednosnu pretnju, tako i glavnu prepreku regionalnoj integraciji u Severoistočnoj Aziji. Svaki pokušaj SAD da vojnim sredstvima neutrališe nuklearnu pretnju nosi i veliki bezbednosni rizik. Situacija na Korejskom poluostrvu je daleko složenija nego što je bila u Nemačkoj tokom sedamdesetih godina XX veka.⁶⁰

Zaključna razmatranja

Ujedinjenje dve Nemačke bilo je lako predvideti sa odustajanjem SSSR od kontrole Istočne Nemačke i raspadom komunističkog sistema, ali ujedinjenje dve Koreje jednostavno nije moguće predvideti u doglednoj budućnosti, pa nam se nekako nameće pitanje: *Da li Južna Koreja iskreno želi ujedinjenje u meri u kojoj je to želela Zapadna Nemačka?* Opravdanje za ovaj argument nalazimo ne samo u analizama ekonomskih posledica takvog ujedinjenja, daleko lošijoj ekonomskoj poziciji dve Koreje u odnosu na dve Nemačke koje su rešile gotovo većinu kako političkih, tako i ekonomskih problema pre ujedinjenja, već i u dubokoj podeljenosti korejskog naroda kao i želji obe strane da zadrže postojeće političke, ekonomske i socijalne sisteme.⁶¹

Kao daleko dublji problem nameće se nuklearno naoružanje Severne Koreje. *Da li Južna Koreja sme da preuzme na sebe odluku na koju bi naišla ujedinjenjem – dilemu da li da se odrekne (sada zajedničkog) nuklearnog oružja, ili da ga sačuva kao sredstvo odvracanja od neke potencijalne agresije u budućnosti?* Upravo ovde se vidi na neki način problematičnost primene nemačkog modela na korejski. Pored toga, da bi došlo do ujedinjenja dve Koreje potreban je pristanak velikih sila (Kina, Japan, SAD) i finansijsko ulaganje u

⁵⁸ *Modus operandi* je postignut posredstvom korejskih samita koji su održani 2000. i 2007. godine.

⁵⁹ *Six Party Talks* otpočeli su 2003. godine. Detaljnije videti: Hong Ki Joon, "Path Emergence on the Korean Peninsula: From Division to Unification", op. cit., pp. 95–110.

⁶⁰ Detaljnije videti: Irvin George, "Korea, East Asia, and the European Union: what can we learn from each other?", (2003), Internet, <http://www.george.irvin.com/Korea-artcl-dec03.pdf>, pp. 10–13, 08/02/2013.

⁶¹ Detaljnije videti: Ralph Michael Wrobel, *The double challenge of transformation and integration: German experiences and consequences for Korea*, No. 2009-01, Ordnungspolitische Diskurse, 2009.

takvo ujedinjenje. Kini odgovara da se zadrži postojeće stanje, jer bi ujedinjenje izazvalo ekonomsku nestabilnost u Severoistočnoj Aziji. Dodatno, u slučaju Nemačke evropski institucionalni okvir je bio spreman da prihvati ujedinjenje dve Nemačke, dok se to ne može tvrditi za Istočnu Aziju. Razvoj nuklearnog oružja posledica je podele Koreje, a sa druge strane do ujedinjenja dve Koreje neće doći sve dok u Severnoj Koreji opstaje aktuelni režim, a nuklearno oružje je samo sredstvo njegovog opstanka. U slučaju dve Nemačke promena spoljne politike bila je moguća sa dolaskom socijalno-liberalne koalicije na vlast, a sa druge strane, ako i dođe do promene režima u Severnoj Koreji, ne mora da znači da će doći do ujedinjenja, jer će Južna Koreja imati problem kako da apsorbuje siromašnu Severnu Koreju, koja uz to ima i nuklearni program.

Međutim, delimična primena ovog modela bi ipak bila moguća, ukoliko se ne bi insistiralo na ujedinjenju, već samo na normalizaciji odnosa dve Koreje i na stabilnosti šireg regiona. Rešenje za uspešnu implementaciju politike približavanja dve Koreje treba tražiti pre svega u produbljivanju bilateralne i ekonomske razmene i saradnje između dve zemlje, bez obzira na postojeću teritorijalnu podelu. Preduslov za to bio bi pre svega nastavak pregovora (*Six Party Talks*) i uspostavljanje diplomatskih odnosa između Severne Koreje i SAD. Ukoliko se odnosi Severne Koreje i SAD normalizuju, onda i Severna Koreja može da pristane da se odrekne nuklearnog programa, jer bi samim tim prestala i potreba za nuklearnim naoružanjem.

Bibliografija

1. Armstrong, Tony, *Breaking the ice: rapprochement between East and West Germany, the United States and China, and Israel and Egypt*, United States Institute of Peace Press, 1993.
2. Banchoff, Thomas, *The German problem transformed: institutions, politics, and foreign policy, 1945–1995*, University of Michigan Press, 1999.
3. Bleiker, Roland, *Global systemic change and unification dynamics in Korea and Germany*, Diss. University of British Columbia, 1991.
4. Brandt, Willy, "German Policy Toward the East", *Foreign Affairs* 46.3 (1968).
5. Catudal, Honoré Marc, *The diplomacy of the Quadripartite Agreement on Berlin: A new era in East-West politics*, Berlin-Verlag, 1978.
6. Clemens, Clay, *Reluctant Realists: The CDU/DSU and West German Ostpolitik*, Duke University Press Books, 1989.
7. Cordell, Karl, Wolff, Stefan, *Germany's Foreign Policy towards Poland and the Czech Republic*, Routledge, 2005.
8. Dinan, Dezmon, *Menjanje Evrope: Istorija Evropske unije*, JP Službeni glasnik, Beograd, 2010.
9. Eberstadt, Nick, *The End of North Korea*, Aei Press, 1999.
10. Gelberg, Ludwik, "The Warsaw Treaty of 1970 and the Western Boundary of Poland", *AJIL* 76 (1982).
11. Giessmann, Hans J., "German "Ostpolitik" and Korean Unification: Parallels, Contrasts, Lessons", *Pacific Focus*, 16.2 (2001).

12. Gray, William Glenn, *Germany's Cold War: The Global Campaign to Isolate East Germany, 1949–1969*, University of North Carolina Press, 2003.
13. Harrison, Selig S., "A Chance for Detente in Korea", *World Policy Journal*, 8.4 (1991).
14. Hoare, Jim, "Does the Sun Still Shine? The Republic of Korea's Policy of Engagement with the Democratic People's Republic of Korea", *Asian Affairs*, 2008, 39(1).
15. Hong, Ki-Joon, "Path Emergence on the Korean Peninsula: From Division to Unification", *Pacific Focus*, 27.1 (2012).
16. Ivanović, Vladimir, „Obnavljanje diplomatskih odnosa između Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije i Savezne Republike Nemačke“, *Istorija 20. veka*, 23 (2): 2005.
17. Kim, Jangho, "Ostpolitik Revisited: The Lessons and the Remaining Consequences of Nordpolitik", *International Area Studies Review*, 13.3 (2010).
18. Kleiner, Juergen, *Korea, a century of change*, World Scientific Publishing Company Incorporated, 2001.
19. Krell, Gert, "West German Ostpolitik and the German Question", *Journal of Peace Research*, 28.3, (1991).
20. Kriesberg, Louis, "Comparing reconciliation actions within and between countries", *From conflict resolution to reconciliation*, (2004).
21. Kriesberg, Louis, Terrell A., *Northrup. Intractable conflicts and their transformation*, Syracuse University Press, 1989.
22. Lynn-Jones, Sean M., "A Quiet Success for Arms Control: Preventing Incidents at Sea", *International Security* (1985).
23. Mann, Golo, *The History of Germany since 1789*, Pimlico, 1996.
24. McCann, David R., *Korea briefing: toward reunification*, Vol. 4, ME Sharpe Inc, 1997.
25. Møller, Bjørn, "Unification of Divided States in East Asia", *Security, Arms Control and Defence Restructuring in East Asia*, Aldershot: Ashgate (1998).
26. Milenković, Nenad, „Asimetrično poređenje kao putokaz: Srbija i Kosovo kao dve Nemačke“, *Izazovi evropskih integracija*, 2010/10.
27. Nelson, Daniel N., "The Early Success of Ostpolitik: an Eastern European Perspective", *World Affairs*, 138.1, (1975).
28. Niedhart, Gottfried, "Ostpolitik: Phases, Short-term Objectives, and Grand Design", *GHI Bulletin Supplement 1* (2003).
29. Niedhart, Gottfried, "The British Reaction towards Ostpolitik. Anglo-West German Relations in the Era of Détente 1967–1971", *Debating Foreign Affairs, The Public and British Foreign Policy since 1867*.
30. Niedhart, Gottfried, "Anglo-American Relations in the Era of Détente and the Challenge of Ostpolitik", *From Enmity to Friendship, Anglo-American Relations in the 19th and 20th Century*, Augsburg, 2005.
31. Sarotte, Mary E., *Dealing with the Devil: East Germany, Détente, and Ostpolitik, 1969–1973*, London, 2001.
32. Sengueler, Ayse Eren, "Identity, Interest and International Structure in Foreign Policy: Security and Reconciliation in Germany's Ostpolitik", 2011.
33. Shlaim, Avi, *The United States and the Berlin Blockade, 1948–1949: a study in crisis decision-making*, Vol. 2, University of California Press, 1983.

34. Son, Key-Young, *South Korean engagement policies and North Korea: Identities, norms and the sunshine policy*, Routledge, 2006.
35. Stent E., Angela, *Russia and Germany Reborn: Unification, the Soviet Collapse, and the New Europe*, Princeton University Press, 1998.
36. Stent E., Angela, *From Embargo to Ostpolitik: The Political Economy of West German-Soviet Relations, 1955–1980*, Vol. 34, Cambridge University Press, 2003.
37. Taylor, Frederick, *The Berlin Wall: 13 August 1961–9 November 1989*, Bloomsbury UK, 2009.
38. Tessmer, Carsten, "Thinking the Unthinkable" to "Make the Impossible Possible": Ostpolitik, Intra-German Policy, and the Moscow Treaty, 1969–1970", *American Détente and German Ostpolitik, 1969–1972*, 2004.
39. Trapara, Vladimir, Jončić, Miloš, "The road to conflict resolution: A comparative analysis of frozen conflicts in the OSCE area", *Međunarodni problemi* 64.3 (2012).
40. Wrobel, Ralph Michael, "The double challenge of transformation and integration: German experiences and consequences for Korea", No. 2009–01, *Ordnungspolitische Diskurse*, 2009.

Internet izvori

1. Zvanični sajt Nobelove nagrade, "The 1971 Nobel Prize – Presentation Speech" from Nobel Lectures, Peace 1971–1980, Editor-in-Charge Tore Frängsmyr, Editor Irwin Abrams, World Scientific Publishing Singapore, 1997, Internet, http://www.nobelprize.org/nobel_prizes/peace/laureates/1971/press.html.
2. Sajt posvećen istorijskom razvoju Ostpolitik: Universität Mannheim, Projekt Ostpolitik and the CSCE Schloß, Internet, <http://www.ostpolitik.net>.
3. Tanja Mišćević, *Priručnika za Školu evropskih integracija* (izvod), Fakultet političkih nauka, Beograd, Internet, http://www.emim.org/index.php?option=com_content&view=article&id=408&Itemid=59&lang=me.
4. Ustav Savezne Republike Nemačke na engleskom jeziku, Internet, <https://www.btg-bestellservice.de/pdf/80201000.pdf>.
5. Knežević-Predić, Vesna, „Međunarodno-pravni subjektivitet Nemačke pre i nakon pada Berlinskog zida“, u: Vujačić, I., Čupić, Č., Vranić, B. (ur.), *Konsolidacija demokratije: 20 godina posle pada Berlinskog zida*, Fakultet političkih nauka, Beograd, 2009, Internet, http://www.kas.de/wf/doc/kas_22015-1522-1430.pdf?110224180736.
6. *The life and death of Berlin Wall*, Internet, <http://www.memorial-caen.fr/10event/gb/ombre.htm>.
7. The University of Hong Kong, "Mental Bloc", Internet, <http://hub.hku.hk/bitstream/10722/30255/15/FullText.pdf?accept=1>.
8. Zvanični sajt Nemačkog istorijskog instituta, Ugovor između dve Nemačke, The Basic Treaty (December 21, 1972), Internet, http://germanhistorydocs.ghi-dc.org/print_document.cfm?document_id=172.
9. *Ostpolitik, 1969–1974: The European and Global Response*. Mershon Center for International Security Studies, Ohio State University, co-sponsored by the Mershon Center and the German Historical Institute Washington; 12.05.2006–13.05.2006, Internet, <http://hsozkult.geschichte.hu-berlin.de/tagungsberichte/id=1139>.

10. Gül, Murat, *German Foreign Policy: Change and Continuity (1949–2000)*, Diss. Middle East Technical University, 2003, Internet, <http://etd.lib.metu.edu.tr/upload/1267681/index.pdf>.
11. Sang-Jin, Han, "Divided Nation, Unification and Transitional Justice: Why do we need a Communicative Approach?", Internet, http://www.spa.ndhu.edu.tw/ezfiles/45/1045/img/1164/1_why_do_we_need_Divided_Nations_and_Transitional_Justice_.pdf.
12. Irvin, George, "Korea, East Asia, and the European Union: what can we learn from each other?", (2003), Internet, <http://www.george.irvin.com/Korea-artcl-dec03.pdf>.
13. Niederhafner, Stefan, *Germany's Unification Strategy and Korea's Unification Perspectives* (January 26, 2012), Internet, <http://ssrn.com/abstract=2193877>, ili <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2193877>.
14. Kim, Ajoo, "Analysis on the Reunification Experiences of Germany, Vietnam, and Yemen", Internet, http://www.sbc.edu/sites/default/files/Honors/AJooKim.July31_0.pdf.
15. Hwang, Eui-Gak, The Strain Policy vs. the Sunshine Policy: Which will be a short-cut to Korean Reunification?, 2008, Internet, http://file.icsead.or.jp/user03/847_172.pdf.
16. Sung-Jo, Park, "Sunshine'in Germany vs. Sunshine'on the Korean Peninsula", Korea focus on current topics 14.4 (2006), Internet, <http://www.koreafocus.or.kr/images/upload/pdf/101279.pdf>.
17. Tekst Zajedničkog sporazuma/obaveštenja između dve Koreje (*North-South Joint Communiqué*) iz 1972. na engleskom jeziku, Internet, <http://london.koreanlinks.net/1972/07/04/north-south-korea-joint-communique/>.
18. Tekst Osnovnog sporazuma (*Basic Agreement*) između dve Koreje na engleskom jeziku, Internet, http://www2.law.columbia.edu/course_00S_L9436_001/North%20Korea%20materials/coree91.html.
19. Sporazum o odricanju od upotrebe nuklearnog oružja (*Joint Declaration of the Denuclearization of the Korean Peninsula*, 1992), tekst sporazuma na engleskom jeziku, Internet, <http://cns.miis.edu/inventory/pdfs/aptkoreanuc.pdf>.
20. Detaljnija istorijska hronologija nukleranog naoružanja Severne Koreje, Internet, <http://www.nti.org/treaties-and-regimes/joint-declaration-south-and-north-korea-denuclearization-korean-peninsula/>.

**NEW WEST GERMAN EASTERN POLICY AS A MODEL
OR CONFLICT RESOLUTION**

ABSTRACT

After the end of the Second World War Germany was split and the divisions between the peoples of the two Germanies were reflected in their different political systems. They were aggravated by the policy of the Federal Republic of Germany (FRG) which wanted reunification of Germany, while the Democratic Republic of Germany (GDR) sought, above all, to gain international recognition. In 1969, a big turn occurred in relations between the two countries when the social-liberal coalition led by Willy Brandt came to power. The „Neue Ostpolitik“ of Willy Brandt aimed to take a more realistic approach to the dominant trends in East-West relations. The paper aims to explore the achievements made in the field of contractual relations and to examine to what extent this policy model can be applied by countries facing similar problems. In this regard, the author has considered the case study of the two Koreas. The success in conflict resolution largely depends on the ability of the parties involved to adapt to the changes in the international environment when they occur. The author concludes that Neue Ostpolitik is partially applicable to the case of the two Koreas.

Key words: Ostpolitik, policy of détente, Cold War, Holstein Doctrine, Neue Ostpolitik, Korea, Nordpolitik, Sunshine policy, USSR, USA.